

Supervízia v školskom prostredí

Supervision in the school environment

Slávka Varšová

Recenzent/Review: Mgr. Katarína Trembuláková

Cesta von, o.z.

Abstrakt:

Príspevok ponúka komplexný pohľad na supervíziu v školskom prostredí, ktorá je určená pedagogickým aj odborným zamestnancom v školách a školských zariadeniach. Podrobne popisuje organizáciu a zabezpečenie supervízie prostredníctvom štandardu pre supervíziu.

Kľúčové slova: odborný zamestnanec, pedagogický zamestnanec, riaditeľ, supervízia, škola, školské prostredie, školské zariadenie, vedenie.

Abstract:

The article offer a comprehensive view of supervision in the school environment, which is intended for both pedagogical and professional staff in school and school facilities. It describes in detail the organization and provision of supervision through a standard for supervision.

Key words: Professional employee, pedagogical employee, director, supervision, school, school environment, school equipment, management.

Úvod

Začiatky supervízie na Slovensku siahajú do 70.-tých rokov. Nadväzovali na odborné vzdelávanie psychoterapeutov. Neskôr sa supervízia začala využívať v pomáhajúcich profesiách zameraných na poradenskú a sociálnu činnosť. Dnes vzniká priestor na využitie supervízie aj v školskom prostredí, pretože v školách už nepôsobia len pedagogickí zamestnanci, ale aj odborní zamestnanci - školskí psychológovia, školskí špeciálni pedagógovia, sociálni pedagógovia a iné pomáhajúce profesie. Supervízia by mohla byť užitočná aj pre pedagogických zamestnancov škôl. Ponúka im možnosť skvalitniť svoju prácu. Momentálne však zákon myslí len na odborných alebo vedúcich zamestnancov.

Supervízia je určená pre každého, kto chce pomáhať zodpovedne a chce svoju prácu zdokonaľovať. V súčasnosti povinnosť supervízie priamo vyplýva pre pracovníkov centier pre deti a rodiny (Zákon č. 61/2018 Z. z.), pracovníkov sociálnoprávnej ochrany a

sociálnej kurately úradov práce, sociálnych vecí a rodiny (Zákon č. 305/2005 o sociálnoprávnej ochrane a sociálnej kuratele) a pracovníkov zariadení sociálnych služieb (Zákon č. 448/2008 o sociálnych službách).

V školskom prostredí definuje supervíziu zákon č. 138/2019 Z.z. o pedagogických a odborných zamestnancoch. V § 36 je supervízor definovaný ako kariérová pozícia na výkon špecializovanej činnosti prostredníctvom odborných zamestnancov. Supervízor podľa § 38 toho istého zákona koordinuje a dohliada na odbornosť a úroveň výkonu:

- a) pracovnej činnosti v kategóriách odborných zamestnancov a podieľa sa na zvyšovaní profesijných kompetencií odborných zamestnancov alebo
- b) riadiacich činností.

Supervízia

Počiatky supervízie siahajú do ekonomického prostredia anglicky hovoriacich krajín, neskôr prenikla a stala sa významnou súčasťou predovšetkým v pomáhajúcich profesiách. Využíva sa v školstve, medicíne, sociálnej oblasti či ako nástroj riadenia a kvality v rôznych organizáciách. V našom príspevku poukazujeme predovšetkým na možnosti supervízie v školách a školských zariadeniach.

Supervízia realizovaná v školskom prostredí ponúka (CPPPaP RK):

- ✓ overovanie efektívnosti vlastných postupov pri svojej práci,
- ✓ korigovanie stereotypov v práci - ich uvedomovanie si a minimalizovanie,
- ✓ uvedomenie si a riešenie dlhodobých problémov,
- ✓ pomenovanie a hľadanie možností ďalších riešení - rozširovanie možností práce s klientom (dieťaťom/žiakom/kolegom, zákonným zástupcom a i.),
- ✓ prežitie a preskúmanie dôvodov úspechov aj neúspechov, radostí aj starostí,
- ✓ znižovanie emočného napätia a prevencia syndrómu vyhorenia zamestnanca,
- ✓ vzájomná podpora aj podpora seba samého,
- ✓ zvyšovanie profesionality, získavanie nových skúseností a informácií,
- ✓ kvalitnejšia spolupráca s ďalším kolegami v práci, čím sa zvyšuje profesionálna odbornosť v tíme.

Ciele supervízie

Cieľom supervízie je uvedomiť si vlastné zdroje a limity, možnosti riešenia problémových situácií a predovšetkým získať nadhľad v supervidovanej situácii. Podľa Havrdovej (2008, s. 48) má supervízia

jeden hlavný cieľ, ktorý je spoločný pre všetky druhy supervízie a to „udržať či zlepšiť kvalitu práce v profesii, ktorá využíva reflexiu samého seba.“ Havrdová ďalej uvádza jednotlivé ciele supervízie v kontexte s jej funkciami:

✓ **supervízia so vzdelávacou funkciou**

Cieľom je zlepšenie odbornej kompetencie pracovníka – poradcu vo vzťahu ku klientovi, pričom ako odbornú kompetenciu chápe vedomosti, schopnosti, postoje a sebareflexiu pracovníka.

✓ **supervízia s podpornou funkciou**

Cieľom je povzbudenie k prekonávaniu prekážok, budovaniu dobrého vzťahu a atmosféry, posilnenie a splnomocnenie supervizanta (mobilizácia vlastných síl a energie).

✓ **supervízia s riadiacou funkciou**

Cieľom je skvalitnenie práce, ktorá sa dosahuje usmerňovaním pracovníka-poradcu, dodržiavaním stanovených predpisov, pravidiel, zlepšenie tímu alebo organizácie. Taktiež môže zahŕňať podporu istoty poradcu v súvislosti s pracovnou rolou a výkonom práce s klientom.

Pri definovaní cieľov supervízie je vhodné spomenúť, čo supervízia nie je:

- ✓ kontrola,
- ✓ odovzdávanie rád, informácií,

- ✓ konzultácie nad prípadom,
- ✓ príkazy ako ďalej postupovať a aké metódy zvoliť,
- ✓ vzdelávací seminár, prednáška,
- ✓ manažment (riadenie, rozhodovanie),
- ✓ koučovanie,
- ✓ mentoring,
- ✓ krízová intervencia,
- ✓ psychoterapia,
- ✓ rozprávanie bez cieľa.

Štandard pre supervíziu v školskom prostredí

Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie (ďalej len „VÚDPaP“) aktuálne realizuje národný projekt „Štandardizáciou systému poradenstva a prevencie k inklúzii a úspešnosti na trhu práce“ (ďalej len „NP Štandardy“). Hlavným cieľom NP Štandardy je vytvorenie jednotných štandardov odborných a odbornovo-metodických činností a tým sa vytvoril priestor aj na vypracovanie štandardu pre supervíziu, ktorú je možné realizovať v školskom prostredí.

Cieľovou skupinou pre realizáciu supervízie v školskom prostredí sa stáva odborný zamestnanec, pedagogický zamestnanec,

škola, školské zariadenie a riaditeľ školy alebo školského zariadenia.

Je vhodné, ak je supervízia realizovaná supervízorom, ktorý je odborníkom v danej oblasti. Výchovno – vzdelávací proces ako aj činnosti, ktoré sa v škole či školskom zariadení realizujú, majú svoje špecifiká, preto je dôležité poznať ich a mať skúsenosti s riešením každodenných situácií v škole. Zákon č. 138/2019 o pedagogických a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov hovorí o dvoch základných skupinách zamestnancov v škole resp. školskom zariadení a to o odborných zamestnancoch (ďalej len „OZ“) a pedagogických zamestnancoch (ďalej len „PZ“).

§ 19 uvedeného zákona uvádza tieto kategórie pedagogických zamestnancov:

- a) učiteľ,
- b) majster odbornej výchovy,
- c) vychovávateľ,
- d) korepetítor,
- e) školský tréner,
- f) pedagogický asistent,
- g) zahraničný lektor,
- h) školský špeciálny pedagóg,
- i) školský digitálny koordinátor,
- j) učiteľ profesijného rozvoja.

§ 23 uvedeného zákona uvádza tieto kategórie odborných zamestnancov:

- a) psychológ a školský psychológ,

- b) špeciálny pedagóg a terénny špeciálny pedagóg,
- c) kariérový poradca,
- d) logopéd a školský logopéd,
- e) liečebný pedagóg,
- f) sociálny pedagóg.

Z uvedeného vyplýva, že ide o široké spektrum kategórii zamestnancov školstva a preto aj supervízor pre jednotlivé kategórie by mal byť odborníkom v danej kategórii.

VÚDPaP detailne popisuje štandard pre supervíziu, ktorá sa realizuje v školskom prostredí a to od požiadavky na realizáciu, cez jej priebeh až po jej vyhodnotenie.

Supervíziu odbornej alebo pedagogickej činnosti iniciuje odborný alebo pedagogický zamestnanec alebo školské zariadenie prostredníctvom svojho riaditeľa alebo vedúceho zamestnanca z dôvodu:

- ✓ potreby odbornej podpory, pomoci a verifikácie správnosti odborných postupov pri práci s klientom,
- ✓ potreby rozšíriť/doplniť možnosti prístupov a odborných postupov a alternatív práce pri jednotlivých prípadoch,
- ✓ korigovania neefektívnych odborných postupov,
- ✓ osobného rozvoja, učenia sa, zbierania skúseností a nachádzania efektívnych riešení pri výkone práce,

- ✓ potreby organizácie skvalitniť tímovú spoluprácu.

Štandard odporúča, aby PZ/OZ informoval vedenie školy o potrebe realizácie supervízie a to formou žiadosti v ústnej alebo písomnej podobe. Supervíziu je možné v škole alebo školskom prostredí realizovať len so súhlasom vedenia školy/školského zariadenia.

Iniciátor supervízie vyberá a oslovuje supervízora zo Zoznamu odporúčaných supervízorov pre školské zariadenia s ohľadom na:

- ✓ funkciu, formu a druh supervízie,
- ✓ odborné zameranie, skúsenosti a kvalifikačné predpoklady supervízora,
- ✓ vzájomnú dôveru supervidovaného/ných a supervízora, nestrannosť supervízora.

Pred začiatkom supervízie iniciátor supervízie a supervízor absolvujú spoločný úvodný rozhovor v rámci ktorého identifikujú problémy, ťažkosti, dôvody vyhľadania supervízie, ale aj potreby a očakávania OZ/PZ alebo organizácie od supervízie. Supervízor posúdi do akej miery je možné problém zvládnuť pomocou supervízie tzv. posúdenie vhodnosti zákazky. Supervízor poskytne relevantné informácie o svojej odbornej spôsobilosti, kvalifikácii a skúsenostiach a základných pravidlách spoločnej práce.

Supervízny kontrakt

Supervízia sa realizuje na základe dohody alebo zmluvy (kontrakt) o poskytovaní supervízie. Obsahuje vyjadrenie vzájomného súhlasu obidvoch strán a vymedzuje predmet supervízie.

Obsahom kontraktu sú:

- ✓ časový harmonogram supervíznej práce (frekvencia stretnutí, dĺžka jedného stretnutia, predpokladaná dĺžka celého supervízneho procesu),
- ✓ formy komunikácie o termínoch stretnutí,
- ✓ prípadné nároky na aktivitu supervidovaného a osobný vklad do supervízie,
- ✓ dodržanie etických pravidiel v zmysle Etického kódexu v zmysle vytvorenia bezpečného vzťahu a priestoru, akceptácie, dodržiavania mlčanlivosti a korektnosti,
- ✓ špecifikované podmienky so supervidovaným/nými, riaditeľom organizácie, kedy a v akom rozsahu supervízor sprostredkuje informácie iným osobám (nadriadení, kolega, iná inštitúcia a pod.) z priebehu a obsahu supervízie, dohoda o prípadnej supervízii supervízie a nahrávkach supervíznych stretnutí,
- ✓ autonómia a právo voľby: supervízia nemôže byť vnucovaná, supervidovaný má právo voľby supervízora a

supervízor má právo voľby či bude záujemcu o supervíziu supervidovať,

- ✓ možné formy supervízie: individuálna, skupinová alebo tímová s objasnením postupu supervízie, cieľov a stratégie využitia jednotlivých foriem a metód supervízie v procese skúmania a riešenia predmetu supervízie,
- ✓ objasnenie predností a možných rizík supervíznej práce. Iniciátor supervízie a supervízor realizujú úvodný rozhovor a identifikujú problémy, definujú dôvody vyhľadania supervízie, potreby a očakávania OZ, PZ alebo organizácie od supervízie, druh, trvanie, spôsob riešenia potrieb supervidovaného/organizácie

Formálny priebeh supervízie

Supervízor a supervidovaný sa v úvode stretnutia dohodnú na téme resp. zameraní supervízie, spoločne túto tému rozanalyzujú a na základe získaných informácií si stanovia cieľ resp. čiastkové ciele a kontraktujú tému. Ide o vyjadrenie predstáv supervidovaného, supervízora a prípadne aj organizácie, aké ciele chcú v rámci daného stretnutia dosiahnuť. Spoločné ciele supervízora a supervidovaného sú presne definované v supervíznom kontrakte. S prihliadnutím na potreby supervidovaného a vonkajšie podmienky sa môžu spoločné ciele priebežne meniť.

Supervízor implementuje stratégiu supervízie výberom a aplikáciou supervíznych foriem, metód a techník zameraných na dosiahnutie stanovených cieľov supervízie a naplnenie supervízneho kontraktu.

Vyhodnotenie supervízie sa realizuje zhodnotením naplnenia cieľov supervízie. Ciele supervízie sa môžu v priebehu kontraktu meniť, dopĺňať, upravovať.

Supervízor ukončí supervíziu:

- ✓ na žiadosť supervidovaného,
- ✓ ak bol naplnený rámec supervízneho kontraktu,
- ✓ po vzájomnej dohode medzi supervízora a supervidovaným,
- ✓ na odporúčanie/žiadosť nadriadeného supervidovaného OZ/PZ
- ✓ pri zmene významných vonkajších alebo vnútorných podmienok procesu supervízie.

Supervízia je ukončená záverečnou konzultáciou so supervidovaným alebo zadávateľom supervízie. Môže byť ukončená aj formou záverečnej správy. Súčasťou ukončenia supervízie aj ja kompletizácia dokumentácie a jej archivácia.

Supervízia pedagogických a odborných zamestnancov v školskom prostredí podľa CPPP a P Ružomberok prináša tieto **benefity**:

- ✓ podpora zo strany supervízora a kolegov v ťažkej situácii,

- ✓ nadhľad odstup - nebrať problémy príliš osobne, nedať sa nimi pohltiť,
- ✓ zvládanie úzkostí, strachov, neistôt, zvyšovanie osobnej spokojnosti,
- ✓ prevencia syndrómu vyhorenia, organizovanosť v pracovnom aj osobnom živote,
- ✓ riešenie konkrétnych prípadov - pomenovanie problému, hľadanie riešenia,
- ✓ zlepšenie vzťahov k žiakom,
- ✓ organizácia práce, stanovenie cieľov, priorít, zlepšenie riadiacich kompetencií.

Pri realizácii supervízie v školskom prostredí môžeme využiť tieto **možnosti**:

- ✓ individuálna supervízia pre pedagogických a odborných zamestnancov,
- ✓ Bálintovská skupina pre pedagogických a odborných zamestnancov,
- ✓ supervízna skupina pre školských špeciálnych pedagógov, školských psychologov, sociálnych pedagógov, liečebných pedagógov či logopédov,
- ✓ supervízna skupina pre výchovných poradcov, kariérových poradcov, koordinátorov prevencie,
- ✓ supervízna skupina pre riadiacich pracovníkov škôl,
- ✓ tímová supervízia pre školu.

„Aby sme mohli robiť veci inak, musíme ich inak vidieť.“ Paul Allaire

Záver

Supervízia je určená pre každého, kto chce pomáhať zodpovedne a chce svoju prácu zdokonaľovať. Aj napriek tomu, že supervízia v školskom prostredí je umožnená aj zákonom, je to ešte stále činnosť, ktorú školy a školské zariadenia z rôznych dôvodov pre svojich zamestnancov nezabezpečujú. V súčasnosti prebieha transformácia poradenského systému. Hlavným cieľom je budovanie inkluzívneho prostredia v školách. Vďaka myšlienke inklúzie sa nám do škôl dostávajú odborní zamestnanci. Predpokladáme, že vďaka nim, bude čoraz väčšia potreba supervízie v školách a školských zariadeniach a že si vďaka nim nájde svoje nezastupiteľné miesto v profesijnom rozvoji odborných a pedagogických zamestnancov.

Kontakt na autora:

Meno, priezvisko a tituly autora: Mgr.

Slávka Varšová

Názov pracoviska: Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie

Adresa pracoviska: Cyprichová 42, 831 05

Bratislava

Kontaktná adresa autora: Greisigerová 8,
059 01 Spišská Belá

Kontaktný e-mail:

slavka.varsova77@gmail.com

Použitá literatúra

HAVRDOVÁ, Z. 2008. Pojem supervize v súčasnosti. Mnoho tváří, jeden cíl. In Z. Havrdová & M. Hajný, et al., Praktická supervize. Průvodce supervizí pro začínající supervizory, manažery a příjemce supervize (s. 39-58). Praha: Galén.

CPPPaP Ružomberok: Supervízia v školskom prostredí, dostupné na: <http://www.ppprk.sk/wp-content/uploads/2016/02/SV-v-%C5%A1kolskom-prostred%C3%AD-plag%C3%A1t.pdf>

Zákon č. 138/2019 o pedagogických a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Štandard Supervízia, dostupné na: Supervízia.pdf (vudpap.sk).

Odborný profil autora:

Som absolventkou odboru sociálna pedagogika na Pedagogickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Pracovala som ako sociálny pedagóg v poradenskom zariadení, ale aj na základnej škole ako členka inkluzívneho tímu. V súčasnosti pôsobím ako interná expertka vo Výskumnej ústave detskej psychológie a patopsychológie. Venujem sa sprevádzaniu

začínajúcich sociálnych pedagógov pri ich vstupe do pracovného života, ale aj sociálnym pedagógom v praxi pri riešení každodenných ťažkostí. Spolupodieľam sa na realizácii a zabezpečení inovačného vzdelávania pre pedagogických a odborných zamestnancov v systéme poradenstva a prevencie. Súčasťou mojej práce je aj tvorba odborných materiálov.